

بررسی فاکتورهای مؤثر بر ایجاد پاتوق در فضاهای جمعی

مرضیه فیروززارع^۱، هاله مشعوف^۲*

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری دانشگاه آزاد اسلامی قزوین، marziefiroozzare@gmail.com

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری دانشگاه آزاد اسلامی قزوین، haleh_mashoof@yahoo.com

چکیده

فضای جمعی به جز جوانب فیزیکی و کالبدی، نوعی فضای ادراکی و نمادین است؛ که با خصلتی نظام‌مند و ماهیتی مرکب، با زمان اجتماعی و فرهنگ جامعه پیوندی ناگسستنی داشته و نسبت فرهنگی و اجتماعی جامعه در ادراک آن مؤثر است و همچنین این فضاها حامل میراث تاریخی و فرهنگی جامعه می‌باشند. وجود فضاهای جمعی نقش بسیار مهمی در جذب مردم و حضور آن‌ها در شهرها داشته است. این حضور تعاملات و واکنش‌های اجتماعی را فراهم نموده و باعث به وجود آمدن خاطره جمعی مشترک، حس مکان، حس تعلق و در نتیجه تبدیل فضای جمعی به «پاتوق» می‌شود. امروزه فضاهای جمعی در معماری و شهرسازی ظرفیتی عظیم برای پاسخگویی به نیازهای اجتماعی افراد محسوب می‌شود. از این‌رو طراحی پاتوق‌ها به عنوان کانون‌های جمعی که روابط افراد را تسهیل نموده و نیازهای اجتماعی آنان را برآورده می‌سازد مورد توجه قرار گرفته است. هدف از این پژوهش بررسی فاکتورهای مؤثر بر ایجاد پاتوق در فضاهای جمعی می‌باشد. روش تحقیق در این پژوهش توصیفی-تحلیلی بوده و گردآوری اطلاعات مورد نیاز پژوهش از طریق مستندات کتابخانه‌ای و مطالعه پژوهش‌های مرتبط صورت گرفته است.

واژگان کلیدی: پاتوق، محیط‌های جمعی، نیاز اجتماعی، معماری، شهرسازی

۱- مقدمه

فضا در مفهوم مادی خویش، به تنهایی هیچ ویژگی خاصی را مطرح نمی‌کند ولی به محض آنکه یک گروه انسانی فعالیتی را در مکانی آغاز کند، معنای نمادین فضا پدیدار می‌شود. از این‌پس فضا بستری برای وقوع رفتارهای انسانی می‌شود [۱]. فضاهای عمومی شهر مکان‌های ملموسی هستند که فعالانه بر زندگی ما اثر می‌گذارند. این فضاها، از ویژگی‌هایی مانند سرزندگی، تحرک، تحول مداوم، پیوستگی و گسستگی برخوردارند. مهم‌تر این‌که همه گروه‌های اجتماعی می‌توانند در این فضاها حضور یابند [۲]. از این‌رو، نظام و طرح فضاهای شهری می‌بایست هماهنگ با ویژگی و نقش‌های متفاوت استفاده‌کنندگان جهت ایجاد و تسهیل روابط اجتماعی باشد. به عنوان مثال وجود فضاهای دنج و خصوصی برای ملاقات و صحبت چهره به چهره افراد با یکدیگر با توجه به شرایط سنی، جنسی، اجتماعی و ایجاد فضاهایی برای ارائه مهارت‌های فردی و گروهی می‌تواند در تقویت این مهم مؤثر واقع گردد؛ بطوریکه این قرارگاه رفتاری امکان ایجاد ارتباط اجتماعی جدید را به افراد داده و روابط عاطفی جدیدی را تعریف کرده و توسعه می‌دهد [۳]. به طور کلی می‌توان گفت: محیط شهری دارای دو عنصر کالبدی و انسانی است. بدون محیط انسانی که همان اجتماع می‌باشد، نمی‌توان محیط کالبدی را تصور کرد؛ افراد از محیط کالبدی توقع اجتماعی خاصی دارند. هر محیط انسانی خاص، رفتارهای ویژه خود را به دنبال دارد. انسان طی زمان برای خود هویتی مکانی قائل می‌شود؛ این هویت مکانی خود تصویری مستقل در ذهن فرد می‌شود [۴]. از این‌رو روابط اجتماعی از مهم‌ترین نیازهای انسان است که می‌بایست در چارچوب فرهنگ،